

Lietuvos Respublikos Prezidentui Gitanui Nausėdai

KREIPIMASIS
DĖL GALIMYBIŲ PASO TAIKYMO VAIKAMS

2021 m. gruodžio 6 d., Vilnius

Jūsų Ekscelencija,

2021 m. lapkričio 17 d. Vyriausybės nutarimo (TAR 2021-23858) 1.5. punktu nuo 16 iki 12 metų sumažinimas amžius nepilnamečių asmenų, kurių atžvilgiu bus taikomas galimybių pasas, o įvairių paslaugų teikėjai jo neturintiems vaikams turės taikyti apribojimus komerciniams ir nekomerciniams kultūros, pramogų, sporto renginiams, šventėms, mugėms, festivaliams ar kitiems tam tikrą laiką trunkantiems organizuotiems žmonių susibūrimams viešojoje vietoje iš anksto nustatytu laiku.

Galimybių pasas taikomas asmenims nuo 16 metų jau įnešę į paauglių tarpusavio santykius susipriešinimą, patyčias ir net neapykantą. Daugeliui sveikų, tačiau negalinčių ar nenorinčių skiepytis paauglių šiuo metu jau yra atimtos galimybės į jiems svarbias veiklas: apsilankymus sporto klubuose ir baseinuose, muziejuose, parodose, teatruose, kino teatruose, kavinėse. Šios veiklos yra svarbios jų fizinei ir psichinei sveikatai, socialinių įgūdžių lavinimui bei stiprinimui, o vaiko teisė į laisvalaikį yra numatyta JT Vaiko teisių konvencijos 31 straipsnyje, LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 18 straipsnyje. Daugybė paauglių tampa patyčių aukomis tik todėl, kad neturi galimybių pasas. Susipriešinimas palietė šeimas, mokyklas, kitas bendruomenes. Dabar šie ribojimai palies ir vaikus nuo 12 metų.

Jungtinių Tautų 1989 m. Vaiko teisių konvencijos, kurią Lietuva ratifikavo dar 1995 metais, 2 straipsnyje yra įtvirtintas bet kokios diskriminacijos vaiko atžvilgiu draudimas, įskaitant ir draudimą diskriminuoti dėl sveikatos būklės. 2021 m. lapkričio 17 d. Vyriausybės nutarimas įtvirtina būtent tokios rūšies diskriminaciją vaikų nuo 12 metų atžvilgiu.

Vaikai ir paaugliai nėra ta grupė, dėl kurios būtų perpildytos ligoninės ar juo labiau – reanimacijų skyriai. Tačiau jiems taikomi ribojimai gali sukelti ilgalaikes neigiamas pasekmes tiek jų fizinei, tiek emocinei sveikatai. Saugoti sveikatą – reiškia saugotis ne tik nuo COVID-19. Ne mažiau svarbu išvengti ir tų fizinių bei psichinių sutrikimų, kurie jau pastebimi ir dar gali kilti dėl pandemijos ribojimų poveikio.

Vienas iš argumentų įteisinti galimybių pasą vaikams nuo 12 metų yra tai, kad jis paskatintų vaikus vakcinuotis ir tokiu būdu labiau apsaugotų nepasiskiepijusius vyresnio amžiaus žmones nuo užsikrėtimo. Tačiau jau gerai žinoma, kad užsikrėsti bei užkrėsti gali ir paskiepyti asmenys. Be to, tokia teisinė priemonė suaugusiųjų interesus iškelia aukščiau vaiko interesų, o tai prieštarauja vaiko interesų viršenybės principo, kuris yra numatytas JT Vaiko teisių konvencijos 3 straipsnyje (svarbiausia – vaiko interesai), LR Civilinio kodekso 3.3 str. 1 dalyje (prioritetinės vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo) ir LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 str. 1 dalyje (geriausių vaiko interesų prioriteto).

Konstitucinės žmogaus teisės gali būti ribojamos tik kitomis konstitucinėmis vertybėmis. Štai Konstitucijoje numatytos konstitucinės asmens laisvės, be kita ko, gali būti ribojamos, siekiant apsaugoti

žmonių sveikatą. Tačiau tame pačiame straipsnyje nurodyta, kad tai turi būti daroma įstatymu, be to, pagal Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, tai turi būti daroma proporcingai, t. y., siekiant, kad konstitucinės žmogaus teisės būtų ribojamos mažiausiu įmanomu būdu, siekiant ribojimo tikslo (šiuo atveju, žmonių sveikatos apsaugos). Tuo tarpu šiame Vyriausybės nutarime nėra daromas skirtumas tarp visiškai sveikų nepilnamečių ir tų, kurie skiepytis negali dėl savo sveikatos būklės, todėl jie *ipso facto* atsidurtų blogesnėje padėtyje prieš kitus vaikus.

Tuo pačiu pabrėžtina, jog šis Vyriausybės nutarimas pažeidžia ir konstitucinį asmens neliečiamumo principą (21 str.) bei konstitucinę teisę į žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumą (22 str.) ta apimtimi, kuria nepilnamečiai, norėdami pasinaudoti savo konstitucinėmis teisėmis, tretiesiems asmenims, t. y. asmenims, nesusijusiems su sveikatos apsaugos paslaugų teikimu, turėtų atskleisti savo asmens duomenis.

Ypatingą nerimą kelia faktas, jog nei minėtame Vyriausybės nutarime, nei kituose teisės aktuose nėra nurodyta tokio žmogaus teisių suvaržymo laiko termino.

Konstitucija (jos 39 straipsnis) dėl ypatingo pažeidžiamumo išskiria vaikus ir nepilnamečius kaip tuos, kurių teisėms garantuoti valstybės teikia ypatingą globą, todėl jų teisių ribojimui turėtų būtų taikomi dar aukštesni ribojimai, nei suaugusiems. Todėl darytina išvada, jog ginčijamas Vyriausybės nutarimas, nepilnamečiams asmenims nustatęs neproporcingus žmogaus teisių ribojimus, pagal turinį prieštarauja Konstitucijos 20, 21, 22 ir 32 straipsniams (kartu su 39 straipsniu) bei 29 straipsnyje numatytam asmenų lygiateisiškumo principui, o pagal formą – taip pat ir konstituciniam teisinės valstybės principui tiek, kiek jame numatyti konstitucinių žmogaus teisių ribojimai yra įtvirtinti poįstatyminiaame teisės akte ir neatitinka konstitucinio proporcingumo principo.

Jūsų Ekscelencija, todėl kreipiamės į Jus ir prašome Jūsų kaip visos tautos išrinkto Prezidento pasinaudoti savo ypatingu teisiniu statusu ir kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su prašymu išaiškinti galimybių paso teisėtumą ir jo taikymą vaikams nuo 12 metų.

Pagarbiai

Sveikatos teisės instituto direktorius Rimas Jankūnas
organizacijų vardu

Sveikatos teisės institutas
Lietuvos tėvų forumas
Konstitucinių asmens teisių institutas
Asociacija „Petys už laisvę“
Basos mamos
Laisvos visuomenės institutas
Sąjunga „Vardan šeimos“
Rengimosi šeimai asociacija